

5.ÜNİTE

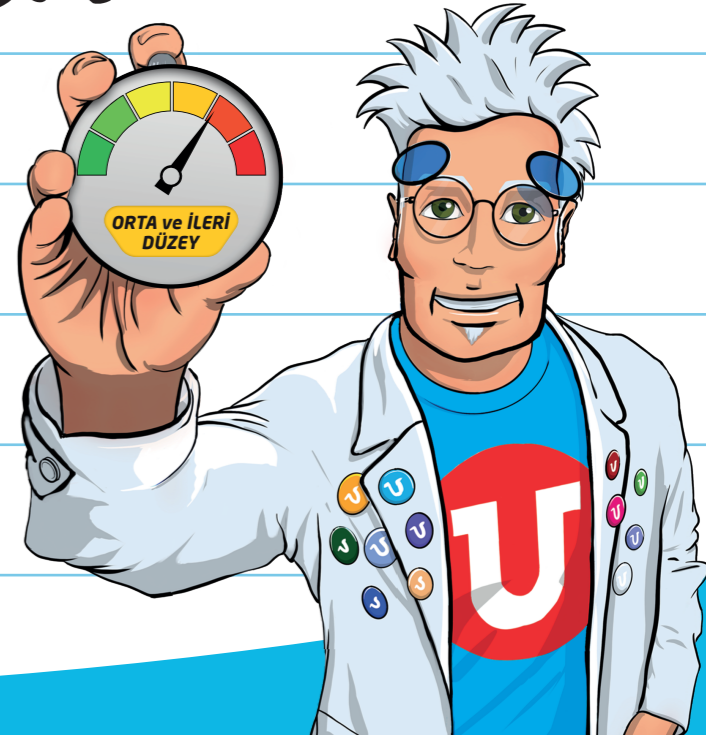
U

TYT Orta ve İleri Düzey
Coğrafya Soru Bankası

*Türkiye'de Nüfus Yerleşme
ve Göçlerin Mekansal Etkileri*

ERTAN VARLIK

TÜRKİYE'DE NÜFUS, YERLEŞME VE GÖÇLERİN MEKANSAL ETKİLERİ

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN TARİHSEL GELİŞİMİ

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN DAĞILIŞI

TÜRKİYE NÜFUSUNUN ÖZELLİKLERİ

**TÜRKİYE'DE YERLEŞMELERİN DAĞILIŞINI
ETKİLEYEN ETMENLER VE YERLEŞMELER**

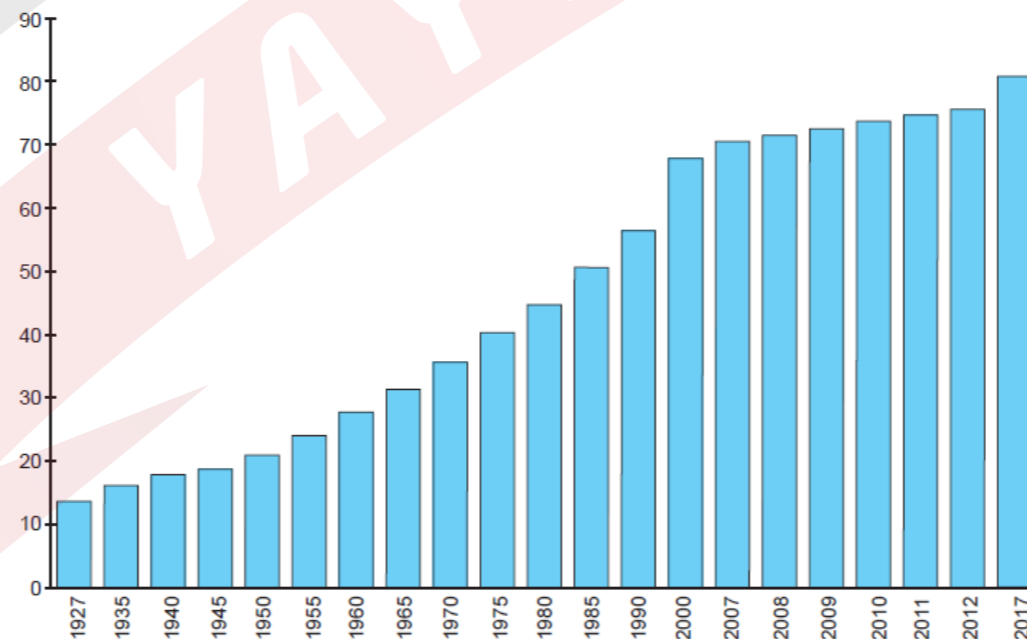
TÜRKİYE'DE GÖÇLER VE MEKANSAL ETKİLERİ

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN TARİHSEL DEĞİŞİMİ

- Türkiye'de ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmış ve ülkemiz nüfusu yaklaşık 13 milyon kişi sayılmıştır.
- Sonraki sayım 1935 yılında yapılmış, nüfusumuz 16 milyon kişi sayılmıştır.
- Sonraki her 5 yılda 1990'a kadar sayımlar yapılmıştır.
- Sonraki süreçte sayımların her 10 yılda bir yapılmasına karar verilmiş ancak 1997 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi nedeniyle bir sayım yapılmıştır.
- 2000 sayımında ülkemiz nüfusu 67,8 milyon kişi sayılmıştır.
- 2007 yılından itibaren adrese dayalı nüfus sayımı sistemine geçilmiştir.
- 2019 yılı adrese dayalı sayım sonucuna göre nüfusumuz 83 milyon kişidir.

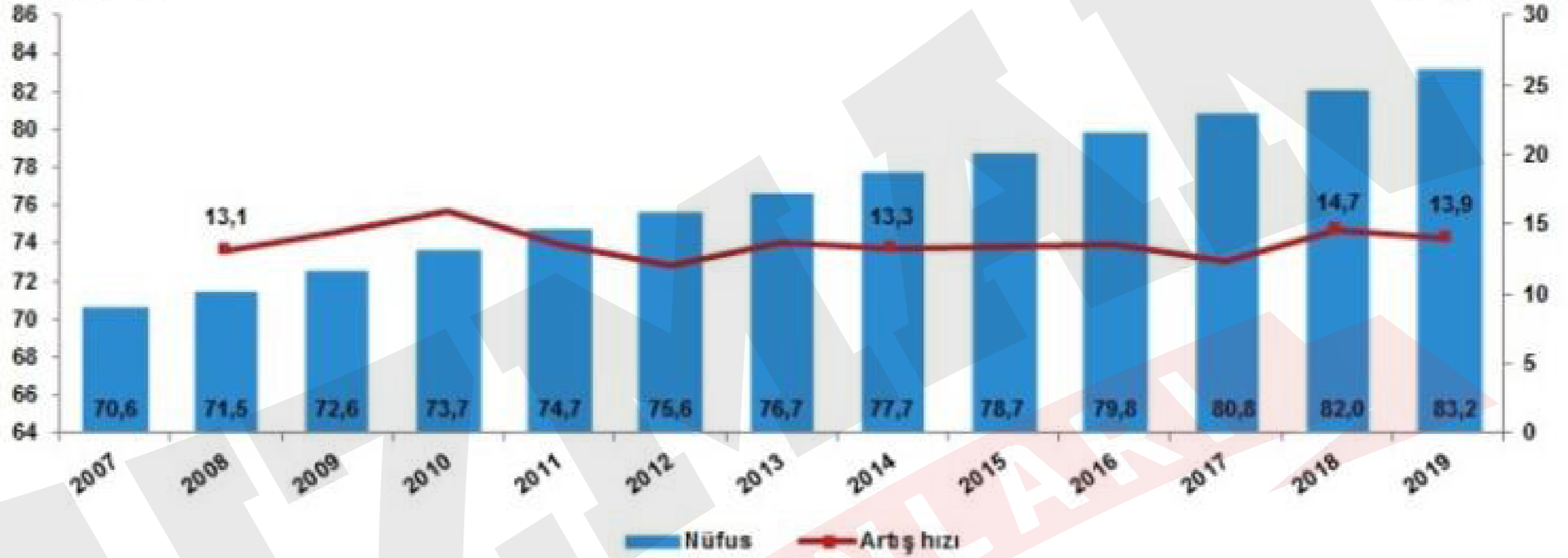
Türkiye'nin yıllara göre nüfusu (milyon kişi)

Nüfus ve yıllık nüfus artış hızı, 2007-2019

Nüfus (Milyon)

Artış hızı (Binde)

Türkiye nüfusundaki gelişmeleri üç döneme ayırmak mümkündür.

1. Dönem: 1927 – 1955 yılları arası

II. Dünya Savaşı nedeniyle ölümler artmış, savaş sonrasında doğumlar hızla artmıştır.

2. Dönem: 1955 – 1985 yılları arası

1960 sonrasında nüfus artış hızı durağan evresine girmiştir.

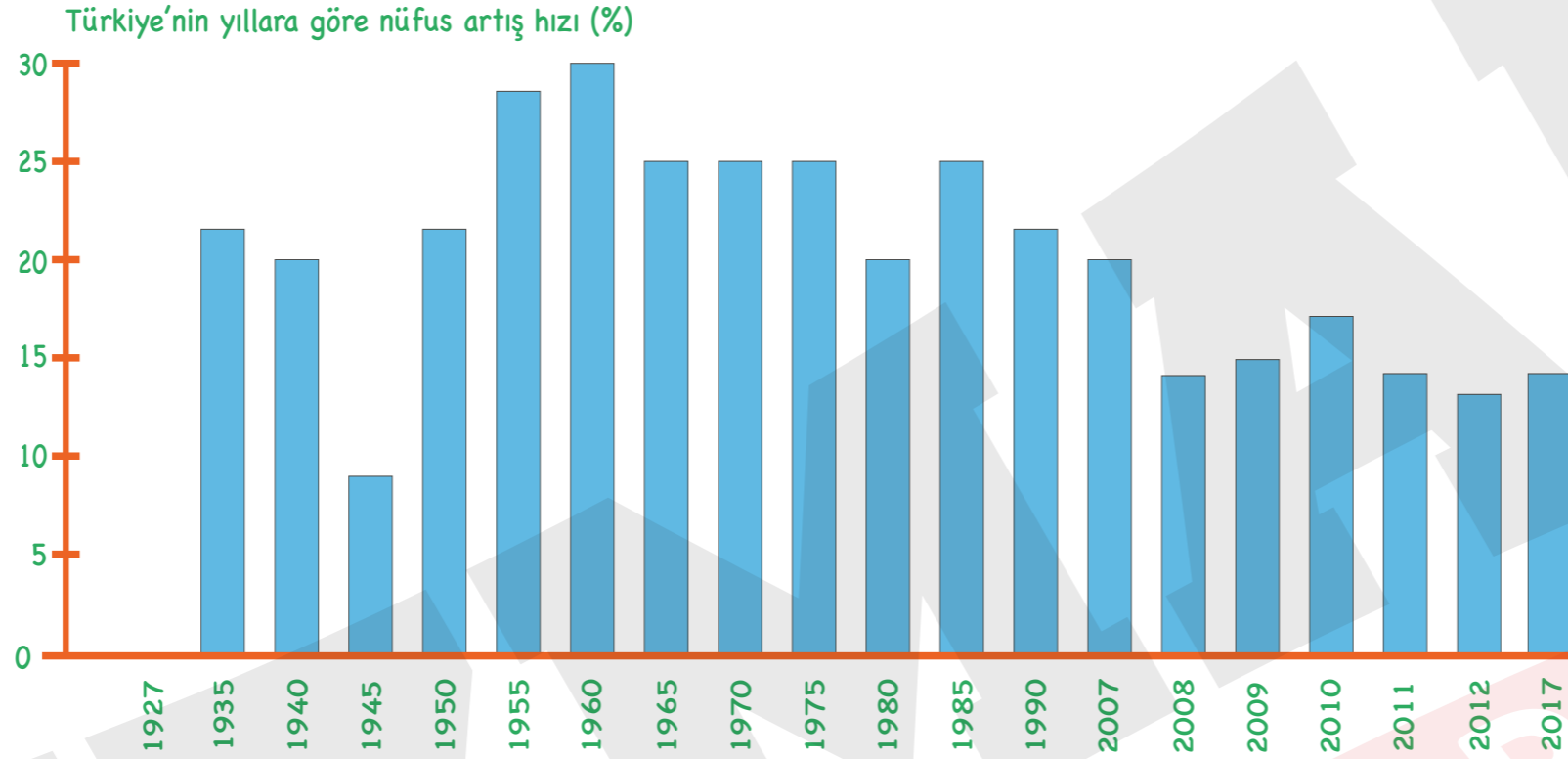
3. Dönem: 1985 sonrasıdır.

1985 sonrası Türkiye'de nüfus artış hızı sürekli azalmıştır. Bu durum üzerinde

- Eğitim seviyesinin yükselmesi
- 1985 sonrasında kentsel nüfusun kırsal nüfusun üzerine çıkmış olması
- Özellikle kentsel ortamda kadın nüfusun çalışma hayatında yerini almış olmasıdır.

TÜRKİYE'DE NÜFUS ARTIŞ HIZI

- En düşük olduğu dönem 1945'dir. II. Dünya Savaşının ülkemiz genelindeki etkisi, erkek nüfusun cepheye alınması gibi unsurlar etkili olmuştur.
- En yüksek olduğu dönem 1955 – 1960 arasında gerçekleşmiştir. Ülkede nüfus artışını artırmaya yönelik uygulanan politika bu artış da güçlü etkiye sahiptir. Ayrıca,
 - yaşam koşullarının iyileşmesi,
 - sağlık alanındaki ilerlemelerde bu durumda etkili olmuştur.

→ Özellikle 1985 sonrasında Türkiye'de nüfus artış hızı düşme eğilimindedir. Bu durum üzerinde en önemli etken,

- kentsel nüfusun kırsal nüfustan fazla olması,
- kentsel yaşam kültürünün benimsenmesi,
- eğitim seviyesinin ve yaşının yükselmesi ,
- evlenme ve çocuk sahibi olma yaşının yükselmesi sayılabilir.
- 2019 yılı adrese dayalı sayım sonucuna göre nüfusumuz 83 milyon kişidir.

→ Türkiye nüfusunda artış daha çok doğumların ölümlerden fazla olması şeklinde gelişen "doğal nüfus artışı" ile gerçekleşmiştir.

TÜRKİYEDE NÜFUSUN DAĞILIŞI

Türkiye'de nüfusun ülke geneline dağılımını etkileyen unsurlar ikiye ayrılır

a. DOĞAL UNSURLAR

- **İKLİM KOŞULLARI:** Sıcaklık ve yağış koşulları elverişli kıyı kesimler nüfus bakımından yoğunlaşmışken iç kesimlerde nüfus seyrelmiştir. Tuz Gölü çevresi
- **YER ŞEKİLLERİ:** Yükseltinin ve engebenin fazla olduğu yerlerde nüfus seyrelmiştir. Nüfusumuz genel olarak yükseltinin düşük yüzeyin düz olduğu yerlere toplanmıştır. Doğu Anadolu Bölgesi

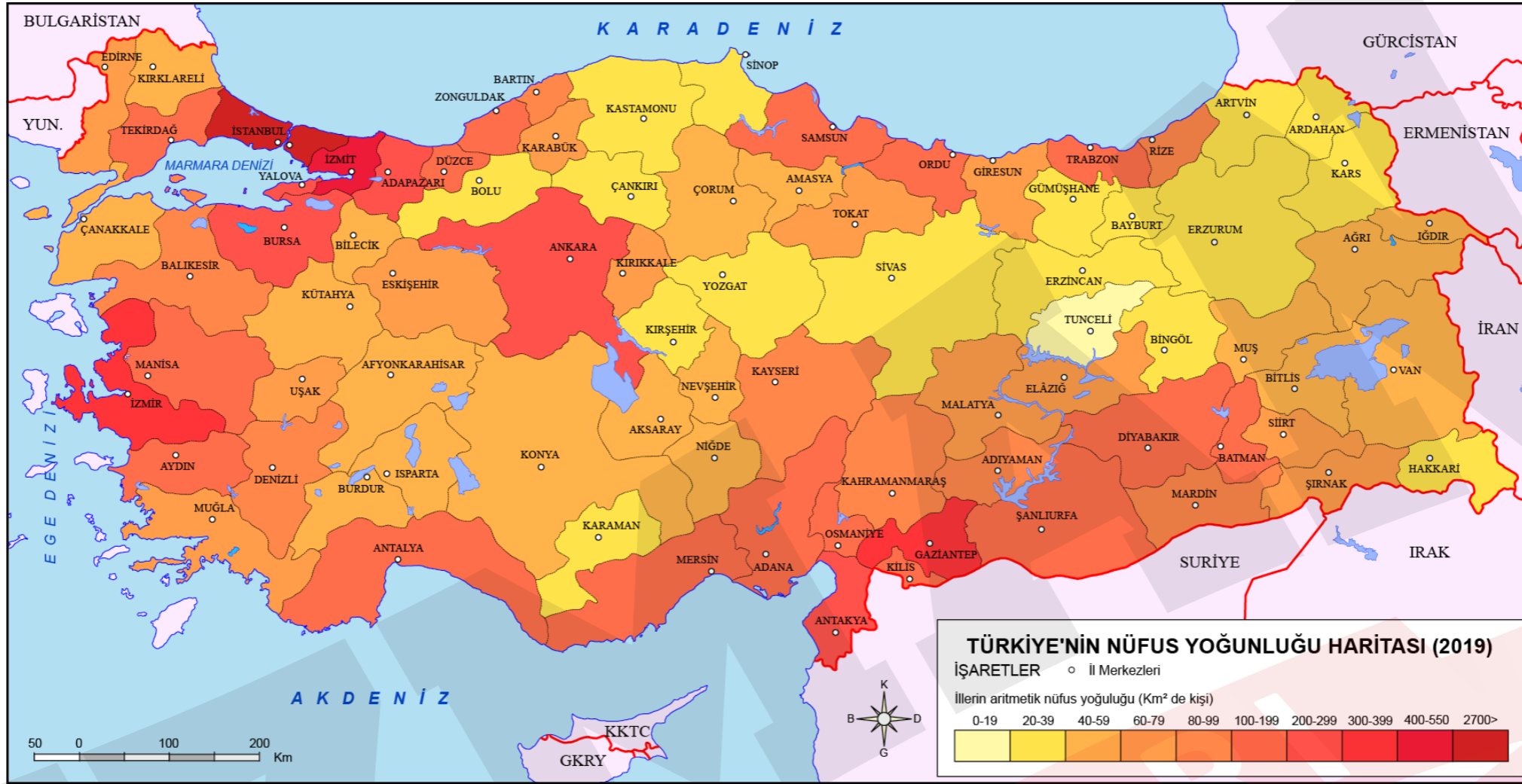
b. BEŐERİ UNSURLAR

- **SANAYİLEŞME:** Belki de Türkiye'de nüfus dağılımını etkileyen en önemli unsurdur. Kocaeli, Gaziantep, Ereğli, vs.
- **TARIM:** Tarıma elverişli bir çok alan günümüzde nüfusunu korumakta olduğu söylenebilir. Adana, Konya, Aydın, vs.
- **MADENCİLİK:** Maden çıkartılan ve işlenen yerlerde nüfus varlığını korumaktadır. Zonguldak, Karabük, Batman, vs.

- **ULAŞIM:** Önemli ulaşım yollarının kavşak noktasındaki yerleşim alanlarında da nüfus yoğunluğu fazladır. Kayseri, Gaziantep, Kayseri, Erzurum, Afyonkarahisar, Malatya, vs.
- **TURİZM:** Son yıllarda turizm etkinliklerinin geliştiği yerleşim alanları mevcut nüfuslarını artırmak suretiyle nüfusun yoğun olduğu yerler arasındadırlar. Antalya, Bodrum, Kuşadası, vs.
- **TİCARET:** Türkiye'de nüfus dağılımını belirleyen belki de en önemli unsurdur. Ticaretin yoğunlaştığı merkezler aynı zamanda nüfusunda toplandığı merkezler olmuştur. İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, vs.

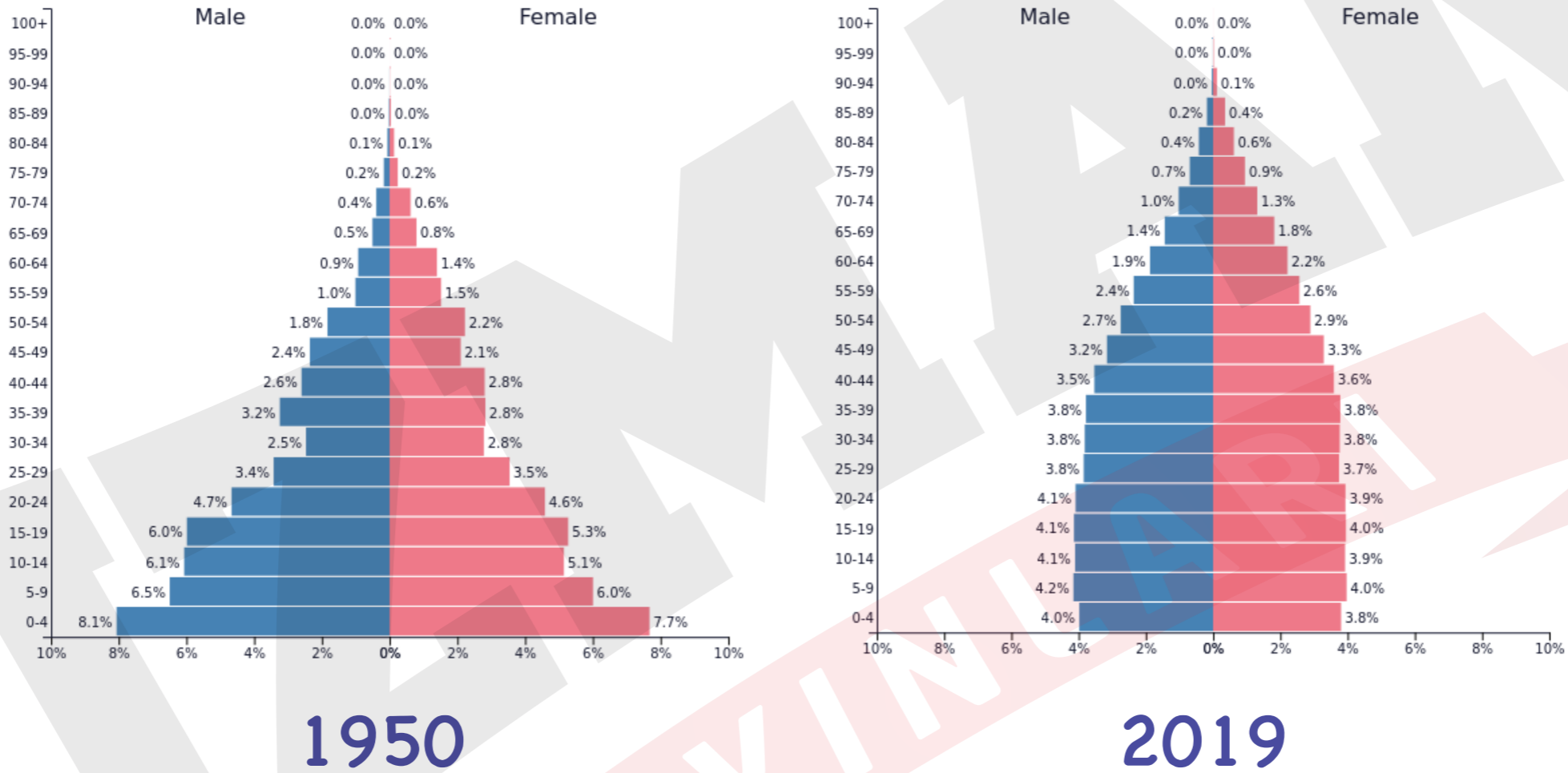

ABONE OL

TÜRKİYE NÜFUSUNUN ÖZELLİKLERİ

1) Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

• 2019 adrese dayalı nüfus sayımına göre Türkiye’de

0 – 14 yaş grubu oranı % 23.1

15 – 64 yaş grubu oranı % 67.8

65 yaş ve üzeri grup % 9.1 olmuştur.

• Önceki yıllarla karşılaştırıldığında (2014) yaşlı nüfus oranında (% 8.0) artış genç nüfus oranında (24.3) düşüş dikkati çeker. Bu durum sağlık koşullarında ki iyileşme ve doğumlardaki azalma ile açıklanır.

• Ortanca yaş, yeni doğan bebekten en yaşlıya kadar nüfusu oluşturan kişilerin yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşıdır

• Türkiye'de 2018 yılında 32 olan ortanca yaş, 2019 yılında 32,4'e yükseldi. Cinsiyete göre incelendiğinde, ortanca yaşın erkeklerde 31,4'ten 31,7'ye, kadınlarda ise 32,7'den 33,1'e yükseldiği görüldü.

• Türkiye nüfusunun cinsiyet dağılımına bakıldığında ise kadın erkek oranlarının birbirine çok yakın olduğu erkek nüfus oranının çok az yüksek olduğu görülmektedir. (% 50.2 erkek , % 49.8 kadın). Yaşlı nüfus içerisinde cinsiyet dağılımında ise kadın nüfusun daha fazla olduğu görülür.

2) Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

15 – 64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus , bu nüfusun içerisinde olup da çalışan nüfusa ise iş gücü denir.

Türkiye’de çalışma çağındaki nüfus arttığı halde iş gücünde azalma olmaktadır.

Bu durum;

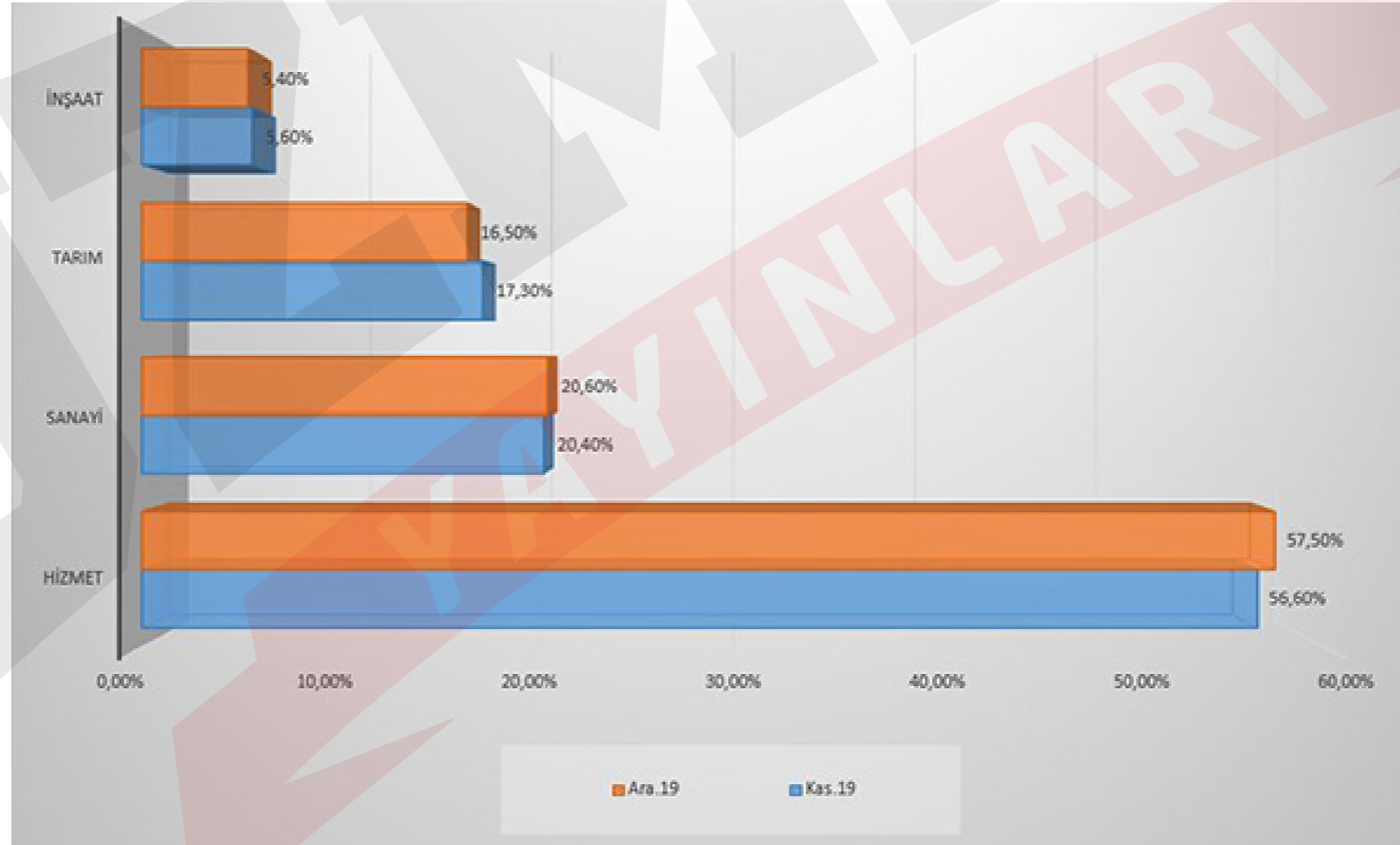
- Hızlı nüfus artışı
- İş olanaklarındaki artışın nüfus artış hızının gerisinde kalması
- Eğitim gören kişi sayısının yüksek olması
- Çalışma çağında olup iş gücüne katılamayan nüfusun fazla olması gibi unsurlarla açıklanır.

- Çalışanların iş kollarına göre dağılımı ülkelerin gelişmişlik seviyeleri hakkında bilgi verir.

- Gelişmiş ülkelerde en fazla çalışan oranı hizmet sektörü, en az çalışan oranı tarım sektöründedir.

- Geri kalmış ülkelerde en çok çalışan oranı tarım , en az çalışan oranı sanayi sektöründe çalışmaktadır.

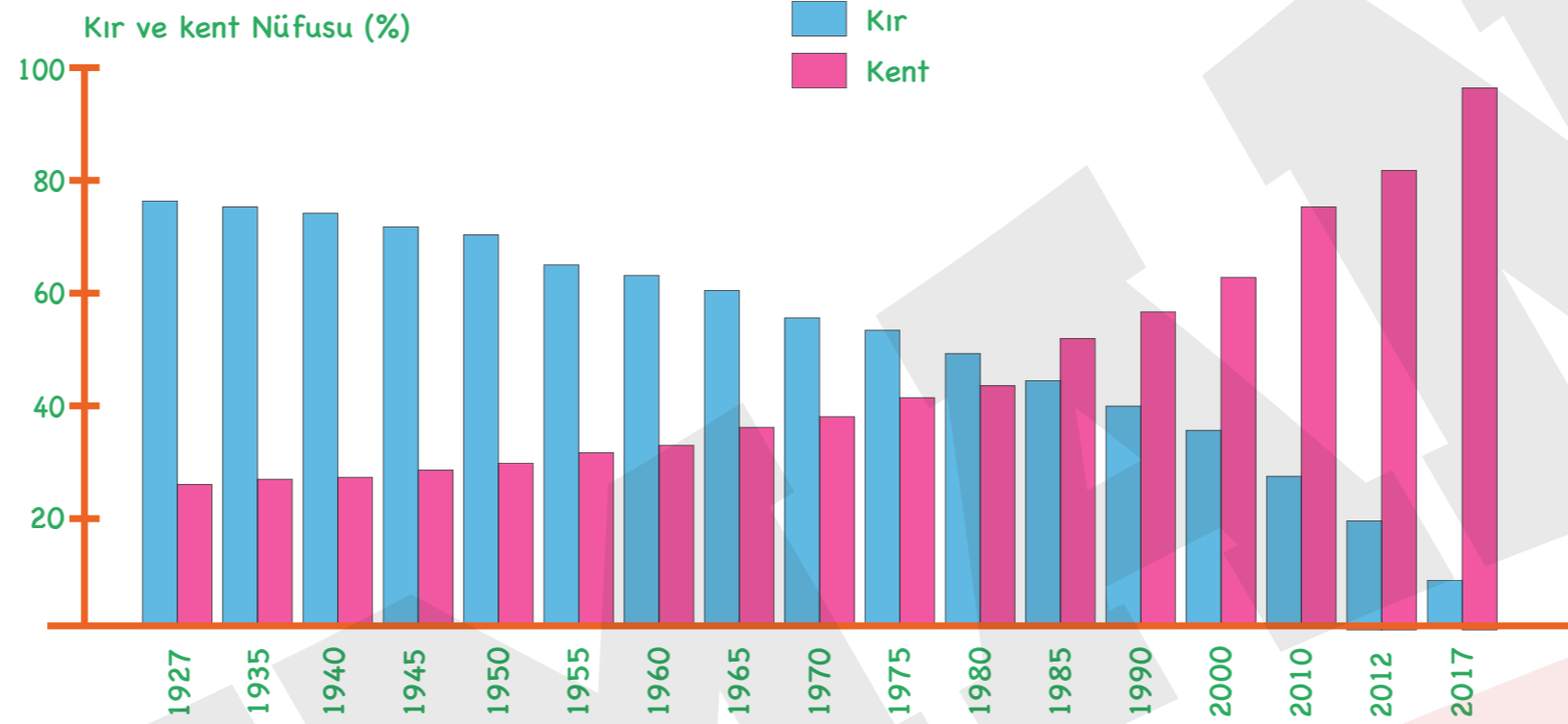
Türkiye'de Çalışan Nüfusun İş Kollarına Dağılımı (2017)

3) Nüfusun Eğitim Durumu

- Okur – yazar oranı % 96.5
- Okur – yazar olmayanların içerisinde kadın nüfusu daha fazladır
- Kadın okur – yazar oranı % 93.7
- Erkek okur – yazar oranı % 98.6
- İlkokul-ortaokul ve ilköğretim mezunu % 50
- Lise ve dengi okul mezunu % 20
- Üniversite mezunu % 10

4) Nüfusun Kır- Kent Dağılımı

- Özellikle 1950'li yıllardan sonra kent nüfusunda artma kır nüfusunda azalma eğilimi başlamıştır.
- 1985 yılında her iki nüfus eşitlenmiştir.
- 2012 yılında büyükşehir yasasının değişmesiyle oran kentli nüfus lehine olumlu değişim göstermiştir.
- Kentli nüfusun bu hızla yükselmesinde kentlere doğru göçlerin etkisi büyüktür.
- Kentleşme sanayileşme ile paralel olarak artmıştır.
- Marmara kentli nüfusun en fazla olduğu bölgemizdir.
- Karadeniz ve Doğu Anadolu kentli nüfusun en az olduğu bölgelerdir.

TÜRKİYE'DE YERLEŞMELER

FONKSİYONLARINA GÖRE KENTSEL YERLEŞMELER

SANAYİ ŞEHİRLERİ: Kocaeli, Bursa , Adana , Karabük , Kırıkkale , İzmir

İDARİ ŞEHİRLER: Ankara

TARIM ŞEHİRLERİ: Rize , Trabzon, Isparta, Bayburt

TİCARET ŞEHİRLERİ: İzmir, İstanbul, Mersin, Samsun

EĞİTİM ŞEHİRLERİ: Eskişehir

TURİZM ŞEHİRLERİ: Bodrum, Kuşadası, Marmaris

MADEN ŞEHİRLERİ: Artvin, Batman, Divriği, Zonguldak

ULAŞIM ŞEHİRLERİ: Gaziantep, Erzurum, Afyonkarahisar

KIRSAL YERLEŞMELER

KÖY

KÖY ALTI

SÜREKLİ	GEÇİCİ
MEZRA	YAYLA
ÇİFTLİK	KOM
DİVAN	OBA
MAHALLE	AĞIL

Yayla

Oba

Kom

Mezra

TÜRKİYE'DE GÖÇLER

İtici Unsurlar / Çekici Unsurlar

a. Doğal İtici Unsurlar: Deprem, sel , heyelan

b. Sosyal ve Siyasal İtici Unsurlar: Savaşlar, İç Karışıklıklar, Etnik Olaylar, Kan Davaları, Mübadele Göçleri

Yunanistan'dan Türkiye'ye (Mübadele)

Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya'dan Türkiye'ye (1923- 1960)

Irak'tan Türkiye'ye (1988) (Kuzey Irak çatışmaları)

Bulgaristan'dan Türkiye'ye (1989) (Siyasi Baskılar)

Irak'tan Türkiye'ye (1991) (Körfez Savaşı)

Suriye'den Türkiye'ye (2011) (Suriye iç çatışmaları)

c. Ekonomik İtici Unsurlar : Genellikle kırsal kesimden kent merkezlerine doğru gerçekleşmiştir.

d. Mevsimlik Göçler: Tarım işçileri , yaylacılık faaliyetleri, turizm etkinlikleri

İç - Dış Göçler

En fazla göç alan yerler: İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Balıkesir, Kayseri, Antalya, Kocaeli, vs.

En fazla göç veren yerler: Van, Şanlıurfa, Mardin, Sivas, Erzurum, Kars, Muş, Çorum, Kastamonu, Çankırı, vs.

Türkiye'den dış göçle en fazla nüfus alan ülkeler: Almanya, Fransa, Hollanda, İngiltere, Belçika

Beyin Göçü : Yüksek Öğretim Kurumu verilerine göre (2016) 50 binden fazla öğrenci yurt dışında eğitim görmektedir. Bu sayıya farklı kurum ve programlar aracılığıyla yurt dışı çıkışı yapan kitle eklenmemiştir.

GÖÇÜN MEKANSAL ETKİLERİ

A- GÖÇ GÖNDEREN YERLERDEKİ MEKANSAL DEĞİŞİMLER

Nüfus azalır

Üretici konumundaki genç nüfus azalır

Üretimde azalma gerçekleşir.

Okullar, sağlık ocakları gibi kurumlar işlevsiz hale gelir

Yatırımlar azalır

B – GÖÇ ALAN YERLERDEKİ MEKANSAL DEĞİŞİMLER

Gecekondulaşma

Alt yapı eksiklikleri

Eğitim ve sağlık hizmetlerinde yetersizlik

Tarım alanlarının amaç dışı kullanımı

Endüstriyel tesislerin kent içerisinde kalması

Belediye hizmetlerinde yetersizlik

Kent içi trafik karmaşası

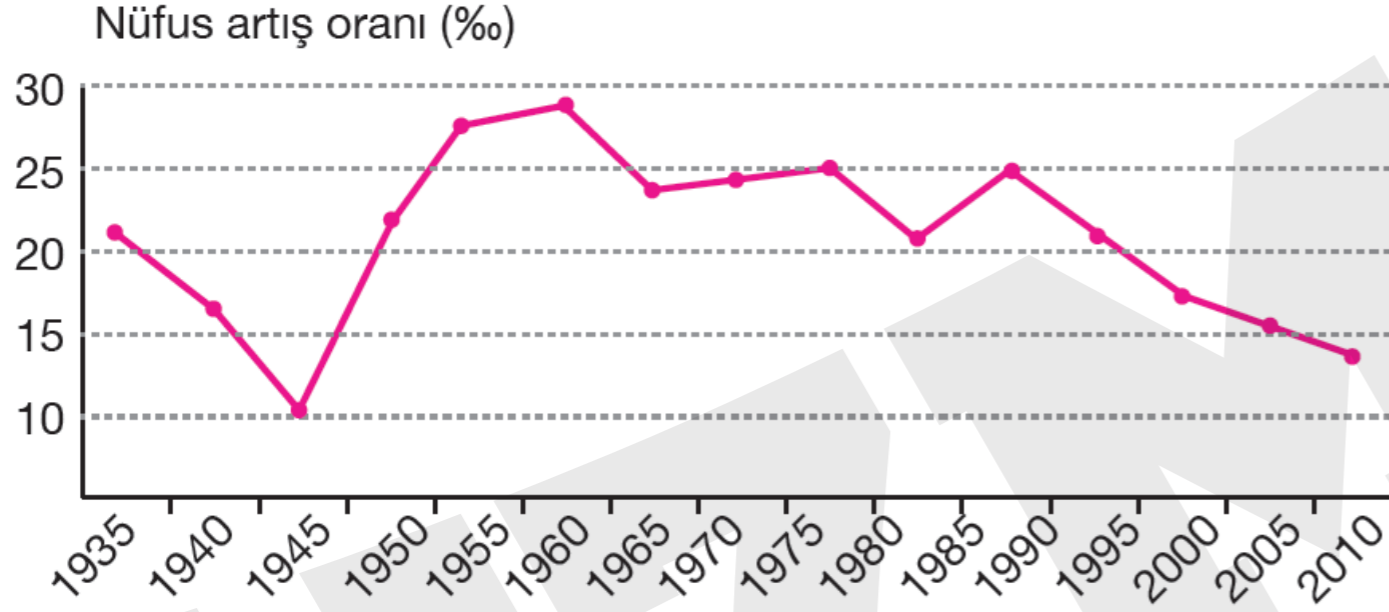
Kontrol edilemeyen yeni iş alanlarının ihtas olması

Kültürel çatışmalar ve kültürel adaptasyonda çarpıklıklar

Örnek:

Aşağıdaki grafikte, Türkiye'nin belli yıllardaki nüfus artış oranları verilmiştir.

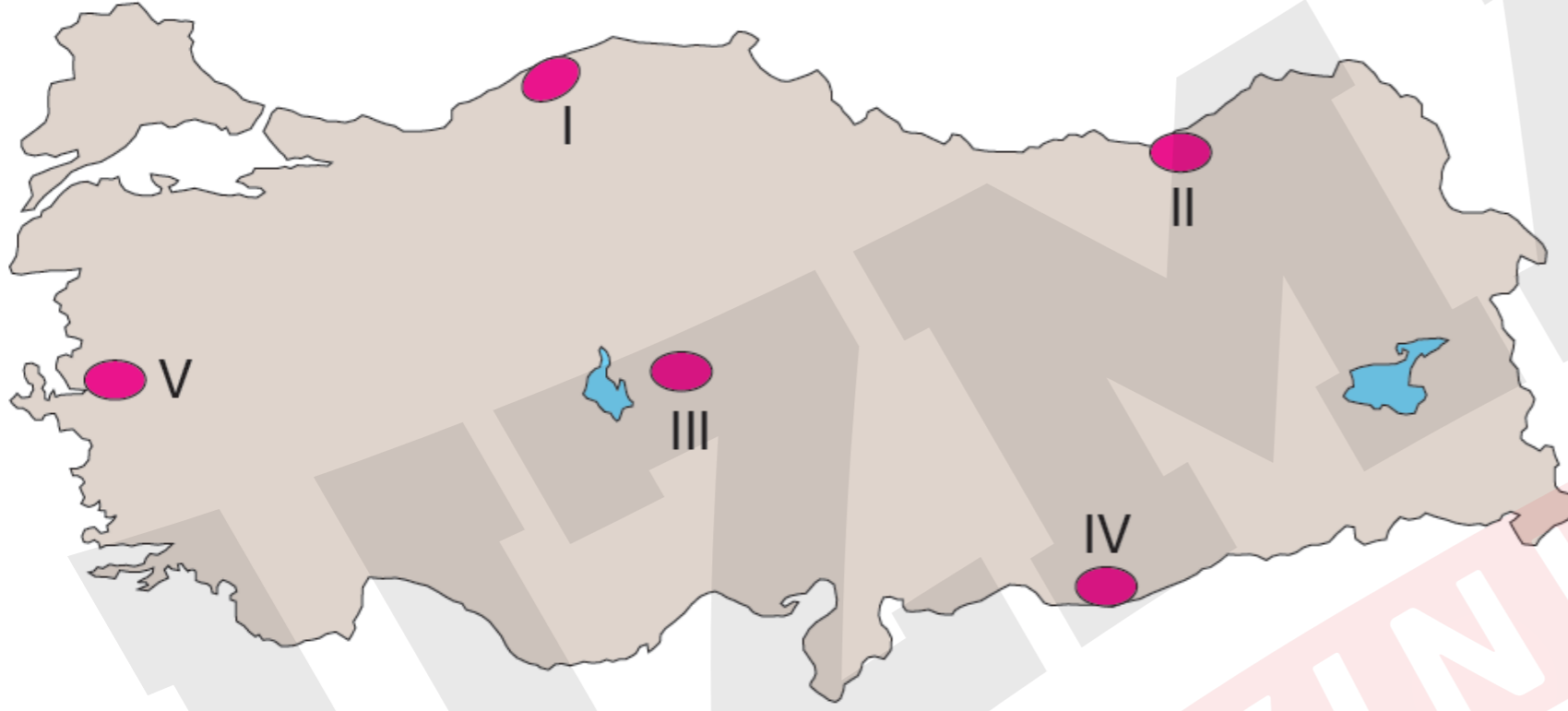
Grafikteki bilgilerden faydalanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Türkiye nüfusu sürekli artmıştır.
- B) Nüfusun en fazla olduğu yıl 1960-1965 arasındadır.
- C) Son yıllarda nüfus artış hızı azalmaktadır.
- D) 1945 sayım yılında nüfus artış hızı en düşük olmuştur.
- E) 2005'den itibaren nüfus artışı %15'in altına düşmüştür.

Örnek:

Dağınık kır yerleşmeleri; evlerin birbirine uzak olduğu, geniş bir alana yayılan yerleşmelerdir.

Yukarıdaki Türkiye haritasında işaretli alanların hangilerinde bu tür yerleşmeler görülür?

A) I ve II

B) II ve III

C) III ve IV

D) IV ve V

E) II ve IV

Örnek:

Türkiye nüfusunun tarihsel gelişimi ile ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi doğru değildir?

- A) 1929 - 1935 yılları arasında nüfusun hızlı artmasında mübadele sonucu gelen Türkler de etkili olmuştur.
- B) 1940 - 1945 yılları arasında genel seferberlik hali ile erkeklerin askere alınması nüfus artış hızını düşürmüştür.
- C) 1955 - 1960 yılları arasında Türkiye'de tıbbın gelişmesi çocuk ölüm oranını düşürmüştür, nüfus artış hızı yükselmiştir.
- D) 1960 - 1965 yılları arasında Türkiye'den yurt dışına işçi göçü olduğundan nüfus azalmıştır.
- E) 1965'den günümüze kadar kentleşme hızı artmakta, nüfus artış hızı azalmaktadır.

Örnek:

Doğu Anadolu'da nüfusun büyük kısmı çevrelerine göre çukurda kalan çöküntü ovalarında toplanmıştır.

Bu durumun nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Sıcaklığın yüksek olması
- B) Ulaşım olanaklarının kolay olması
- C) Toprak verimliliğinin yüksek olması
- D) Yağış miktarının fazla olması
- E) Tarım alanlarının geniş olması